

Kuolinpesän pankkiasiat erityistilanteissa

Emma Hämäläinen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden ala
Liiketalouden koulutusohjelma
Taloushallinto
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Emma Hämäläinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma

HÄMÄLÄINEN, EMMA:

Kuolinpesän pankkiasiat erityistilanteissa

Taloushallinnon opinnäytetyö, 41 sivua, 3 liitesivua

Syksy 2016

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön aiheena on kuolinpesän pankkiasiat erityistilanteissa. Tarkoituksena oli tutkia pankkitoimihenkilöille eteen tulevia haasteita kuolinpesän asioiden hoitamisessa. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Opinnäytetyön tarkoitus on olla tiivis opas, jonka avulla pankkitoimihenkilöt voivat syventää osaamistaan kuolinpesän asioiden hoitoon.

Työ pohjautuu teoriaan, sekä pankkitoimihenkilölle että pankkilakimiehelle tehtyyn teemahaastatteluun. Teoriaosuus perustuu lakiin, ja siihen on pyritty löytämään keskeisimmät asiat haastetilanteista. Opinnäytetyössä on lähdemateriaalina käytetty suurimmaksi osaksi kirjallisia lähteitä ja teoriaa perusteltu lakiin.

Työn teoriaosuudessa käsitellään ensiksi kuolinpesää, sen osakkaita sekä testamenttia. Pohjustuksen jälkeen siirrytään erityistilanteisiin, joita tässä opinnäytetyössä ovat: alaikäinen kuolinpesän osakkaana, edunvalvottava kuolinpesän osakkaana, ulkomailla asuva henkilö kuolinpesän osakkaana ja tilanne jossa kuolinpesän osakas menehtyy.

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, mitkä asiat pankin näkökulmasta koetaan haasteellisiksi ja saadaanko kuolinpesän hoitamiseen tarpeeksi opastusta. Haastattelun kysymykset olivat molemmille haastateltaville erilaiset. Haastattelut olivat saman teeman mukaiset, mutta henkilön toimenkuvaan soveltuvat.

Keskeisinä tuloksina opinnäytetyössä ovat kuolinpesän haasteellisuus, joka johtuu kuolinpesien erilaisuudesta ja tunteiden mukana olemisesta kuolinpesän asioiden hoitamisessa. Mikäli haastatteluja olisi ollut useampia, olisi opinnäytetyön tutkimustulos ollut todennäköisesti erilainen. Opinnäytetyössä käy ilmi, että haastateltavat kokevat saaneensa tarpeeksi tietoa ja tukea kuolinpesän asioiden hoitamisessa.

Asiasanat: Kuolinpesä, pankkiala, perintöoikeus, perintökaari, pankkisalaisuus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Studies

HÄMÄLÄINEN, EMMA:
circumstances

A death estate's banking in special

Bachelor's Thesis in Financial Management
appendices

41 pages, 3 pages of

Autumn 2016

ABSTRACT

The topic for this thesis is death estate's banking in special circumstances. The objective was to study the challenges a bank officer might encounter while handling the matters of an estate. The thesis was carried out as a quantitative research. The objective of the thesis is to be a compact tool that bank employees can use to deepen their knowledge in handling death estates' banking.

The thesis is based on theory but also on a theme interview of a bank officer and a bank lawyer. The theoretical part mainly concentrates on discussing the related law, and the aim was to find out the main points regarding the challenging circumstances. The thesis mainly uses written sources.

The theoretical part of the thesis first discusses the concept of death estate, the parties of the estate and the testament. After the basics the thesis proceeds to the special an minor as a party of an estate, a trustee as a party of an estate and the circumstances where the party of an estate passes away.

The purpose of the study was to find out what kinds of things from the banks' point of view are found to be challenging and is there enough guidance available on how to handle an estate. The interview questions to both of the interviewees were different from each other. The interviews were based on the same theme but tailored to fit the person's job description.

The key finding of the thesis is that death estates are challenging to deal with because of the differences between them and because of the emotions involved in handling a death estate. If more interviews had been conducted, the findings would most likely have been quite different from this. Finally, the thesis reveals that the interviewees felt that they have received enough information and guidance in handling the matters of an estate.

Keywords: Estate, bank business, inheritance law, code of inheritance, bank privacy

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Aiheen valinta	1
1.2	Aiemmat tutkimukset sekä tutkimusongelma	1
1.3	Opinnäytetyön rakenne	2
2	KUOLINPESÄ	4
2.1	Kuolinpesän osakkaat	4
2.2	Testamentti	5
2.3	Pesänselvitys ja perunkirjoitus	7
2.3.1	Pesänselvitys	7
2.3.2	Perunkirjoitus	8
2.4	Perinnönjako ja ositus	9
3	KUOLINPESÄN ERITYISTILANTEET	15
3.1	Alaikäinen kuolinpesän osakkaana	15
3.2	Edunvalvottava kuolinpesän osakkaana	17
3.3	Ulkomailla asuva henkilö kuolinpesän osakkaana	18
3.4	Kuolinpesän osakas menehtyy	20
4	KUOLINPESÄN PANKKIASIAT	21
4.1	Pankkisalaisuus	21
4.2	Tarvittavat asiakirjat	22
4.3	Vainajan ja lesken yhteinen tili	23
5	TUTKIMUS KUOLINPESÄN PANKKIASIOINNISTA JA SEN HAASTEISTA	24
5.1	Tutkimuksen menetelmät	24
5.2	Tutkimuksen toteutus	25
5.3	Tutkimuksen tulokset	26
5.3.1	Pankkilakimiehen haastattelu	27
5.3.2	Pankkitoimihenkilön haastattelu	29
5.3.3	Haastattelujen tulokset ja niiden vertailu	31
5.3.4	Reliabiliteetti ja valideetti	35
6	YHTEENVETO	36
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	42

1 JOHDANTO

1.1 Aiheen valinta

Tässä opinnäytetyössä käsitellään kuolinpesän pankkiasioden hoitamista. Aihe on rajattu niin, että työssä käydään läpi kuolinpesän erityistilanteita, joita on alaikäinen lapsi kuolinpesän osakkaana, edunvalvottava osakkaana sekä ulkomailla asuva henkilö osakkaana. Työ on siis rajattu niin, että siinä käsitellään, millaisia asiakirjoja kuolinpesän asiointiin tarvitaan pankin näkökulmasta. Koska aiheesta on niin paljon tietoa, oli tärkeää rajata työ johonkin erityisalueeseen. Opinnäytetyötä käsitellään pankin näkökulmasta. Lisäksi työssä pohditaan, kuinka menetellään tilanteessa, jossa perheellä on yhteistili tai jos jakamattoman kuolinpesän osakas menehtyy.

Kiinnostus aiheeseen lähti liikkeelle opintoihin kuuluvasta työharjoittelusta, jonka suoritin pankissa. Työharjoittelu kesti 5 kuukautta ja sinä aikana tuli paljon tehtäviä, joissa käsittelin kuolinpesän pankkiasioita. Halusin tutustua aiheeseen syvemmin, sillä kuolinpesän asiat ovat monille todella hankalia ja halusin syventää oppimia asioita myös työelämässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaisia asioita kuolinpesissä pidetään hankalina pankin näkökulmasta. Työn tarkoitus on myös toimia pankkitoimihenkilöille eräänlaisena oppaana.

1.2 Aiemmat tutkimukset sekä tutkimusongelma

Aihetta on tutkittu paljon muun muassa Jasmiina Heinon työssä ”Kuolinpesän pankkiasioden hoitaminen asiakkaan näkökulmasta (2015), Jenna Kaikkosen työssä ”Kuolinpesän hallinto ja pankkiasiointi” (2015), Elisa Sirviön työssä ” Kuolinpesän pankkiasioden hoitaminen (2011), Laura Pakarisen työssä ”Kuolinpesän pankkiasiointi päivittäispalveluissa – Case pankki: X” (2013), Laura Vesasen työssä ”Alaikäinen kuolinpesän osakkaana: opas alaikäisen huoltajalle” (2015) sekä Anna Pieninkeroisen työssä ”Kuolinpesän asioiden hoitaminen pankin näkökulmasta – Handelsbanken Kotka (2013). Aiemmissa opinnäytetöissä tutkimustuloksista ilmeni kuolinpesän pankkiasioden hoitamisen haasteita eri näkökulmista. Osak-

kaiden näkökulmasta haasteina pidettiin surua, stressiä, joiden vuoksi asioiden ymmärtäminen on paljon haasteellisempaa kuin normaalisti. Lisäksi kuolinpesän osakkaille kuolinpesän asioiden hoito voi olla täysin uutta. Mikäli pankkitoimihenkilö ei osaa tarpeeksi selvästi neuvoa, kuinka tulisi toimia ja millaisia asiakirjoja tarvitaan, ei osakas välttämättä itse asiaa tiedä. Pankkitoimihenkilöiden näkökulmasta haasteina pidettiin rutiinien puuttumista, sillä kuolinpesiä ei tule vastaan kovin usein. Pankkitoimihenkilö piti haasteena näiden lisäksi selkeiden ohjeiden puuttumista esimerkiksi tarvittavista asiakirjoista. Mikäli selkeät ohjeet löytyisivät, se helpottaisi osakkaiden ja pankkitoimihenkilöiden töitä. Pankkitoimihenkilöt kokivat myös haasteeksi työskentelyn tällaisten arkojen asioiden parissa, kaikille ei ole niin selvää, miten tilanteissa tulisi olla. Opinnäytetyöni eroaa muista aiheen rajauksella, muissa opinnäytetöissä on käsitelty aihetta lähinnä yleisestä näkökulmasta. Opinnäytetyöni eroaa muista opinnäytetöistä myös sisällöllisesti, sillä useimmat vastaavanlaiset opinnäytetyöt ovat tehty lähinnä oppaiksi pankkitoimihenkilöille. Tällaisissa töissä ei ole ollut ollenkaan tutkimusta, vaan teorian pohjalta on tehty opas, jota voidaan hyödyntää pankissa.

Päätutkimuskysymyksenä on:

- Mitkä asiat koettiin hankaliksi kuolinpesän pankkiasioissa?

Lisäkysymyksinä ovat:

- Mikä on haasteellisinta erityistilanteissa, kun kyse on kuolinpesän pankkiasioden hoitamisesta?
- Mistä saadaan apua kuolinpesän pankkiasioissa?

1.3 Opinnäytetyön rakenne

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa on tutkittu mitä asioita pidetään hankalimpina kuolinpesän pankkiasioita hoitaessa. Teoreettisen osuuden jälkeen tulee empiirinen osuus, jossa tutkitaan mitä pidetään haasteellisimpina asioita selvitellessä kuolinpesän pankkiasioita. Empiiri-

sessä osuudessa on haastateltu pankkitoimihenkilöitä sekä pankkilakimiestä. Tietoa on kerätty teemahaastatteluilla, haastattelut on äänitetty ja litteroitu lopuksi. Tutkimus on tehty kvalitatiivisella menetelmällä, joka soveltuu hyvin ihmisten haastatteluihin heidän kokemuksistaan.

Opinnäytetyö rakentuu johdannosta, teoriaosuudesta sekä empiirisestä osuudesta eli tutkimuksesta sekä lopuksi tulee työssä käytetyt lähteet ja liitteet. Johdannossa alustetaan aihetta, esitellään tutkimuskysymykset, käydään läpi opinnäytetyön tavoitteet ja rajaukset. Johdannossa on tarkoitus myös pohtia millä tavoin kyseinen työ eroaa muista töistä.

Teoriaosuus koostuu luvuista 2-4, niissä on tarkoitus käydä läpi kuolinpesän asioihin liittyviä käsitteitä ja millaisia tilanteita tarkoitetaan kuolinpesän erityistilanteiksi. Lisäksi käsitellään asiaa myös pankkisalaisuuden kannalta ja minkälaisia asiakirjoja pankkiin tarvitsee toimittaa, jotta kuolinpesän asioita voidaan hoitaa.

Työn empiirinen osuus koostuu luvuista 5. ja 6. ja tässä osuudessa käydään läpi tutkimuskysymykset, tutkimuksen toteutukset ja tutkimuksen yhteenveto. Opinnäytetyön kokonaisrakennetta on pyritty selkeyttämään kuvioilla 1.

Kuvio 1. Opinnäytetyön rakennekuviolla.

2 KUOLINPESÄ

Kun henkilö menehtyy siirtyvät hänen oikeudet ja velvollisuudet kuolinpesän vastuulle (Finanssivalvonta 2015). Yksi kuolinpesän suurimmista ja hankalimmista asioista on pankkiasioiden hoitaminen. Prosessissa on paljon erilaisia asioita mitä tulee huomioida, jotta kuolinpesän asiat hoidetaan lainopillisesti oikein. Kaikkien muiden järjestelyiden lisäksi on tärkeää ilmoittaa pankille mahdollisimman nopeasti läheisen menehtymisestä.

2.1 Kuolinpesän osakkaat

Kuolinpesän osakkaisiin kuuluu lakimääräiset perilliset, yleistestamentin saajat sekä leski. Yleistestamentin saajalla tarkoitetaan henkilöä, jolle vainaja on testamentannut osan omaisuudestaan tai koko omaisuuden. Kuolinpesän osakkaiden tehtävänä on huolehtia kuolinpesän omaisuudesta. (Koponen 2010, 12). Kuolinpesän osakkaiden tarkoitus on hoitaa ja huolehtia yhdessä kuolinpesän laskuista, veloista ja muista kuolinpesän pankkiasioista. Tällä keinolla turvataan jokainen kuolinpesän osakas, ettei kukaan pääse yksin käyttämään kuolinpesän varoja. Kuolinpesän osakkailla on yhteishallinto kuolinpesän asioihin. Käytännössä se tarkoittaa, että osakkaat tekevät kuolinpesään liittyviä päätöksiä ja toimenpiteitä yhdessä ja yksimielisesti. (Opuslex 2012. B).

Jotta kuolinpesän pankkiasioita voidaan hoitaa, tulee pankkiin toimittaa virkatodistus. Tämän jälkeen kuolinpesän osakas voi yksin saada pankilta saldotodistuksen, maksaa pankissa kuolinpesän laskuja, saamaan tiedon kuolinpäivän jälkeisistä tilitapahtumista ja luetteloimaan pankkitoimihenkilöiden kanssa mahdollisen tallelokeron sisällön. (Handelsbanken 2016).

Kaikkien kuolinpesän osakkaiden kirjallinen suostumus vaaditaan, kun tallelokero tyhjenetään, myydään arvopapereita tai halutaan tietää kuolinpesän pankkiasioista ennen kuolinpäivää. (Danskebank 2016).

Kuolinpesän perintö menee lakisääteisen perimysjärjestyksen mukaan ensin rintaperillisille, joita ovat lapset ja lapsenlapset sekä muut sukulaiset alenevassa polvessa. Perintö jaetaan lapsien kesken tasan, niin että jo-

kainen saa yhtä suuren osuuden. Mikäli yksi lapsista on kuollut ja hänellä on rintaperillisiä, perivät nämä rintaperilliset osuuden. (Koponen 2012, 12).

2.2 Testamentti

Yksinkertaisesti testamentti tarkoittaa sitä, että sillä voidaan muuttaa lakimääräistä perimysjärjestystä pois lukien rintaperillisen lakiosaoikeus. (Lindholm 2014, 11). Testamentilla voi vaikuttaa kuka perii mitäkin ja sillä voi turvata esimerkiksi läheisten asumisen. Testamentilla on tarkat vaatimukset joita sen pitäisi noudattaa. (Suomen lakiopas 2015). Mikäli testamentti poikkeaa annetuista ohjeista, voidaan testamentti julistaa pätemättömäksi. Testamentin tulee olla kirjallinen asiakirja, jossa on kahden todistajan allekirjoitukset sekä testamentin tekijän allekirjoitus. Testamentin todistajan tulee olla yli 15 – vuotias, eikä todistaja saa olla lähisukulainen. Testamentissa tulee ehdottomasti olla päivämäärä, asuinpaikkakunta, henkilöllisyystiedot ja testamentintekijän henkilöllisyys tulee olla todennettu. Testamenttia tulisi säilyttää sellaisessa paikassa, josta se olisi helposti löydettävissä, mutta säilytyspaikan tulisi olla kuitenkin turvallinen. Usein testamentit säilytetään tallelokeroissa pankissa esimerkiksi tulipalon varalta. Mikäli testamentti tuhoetaan, katsotaan se testamentin peruuttamisena. Tällöin olisi hyvä muistaa tuhota kaikki testamentista laaditut kappaleet. (Opuslex 2015. B).

Testamentti tehdään yleensä turvaamaan taloudellista tilannetta erilaisissa tilanteissa:

- avoliitoissa
- uusioperheissä
- mikäli ei ole lapsia eikä puolisoa
- halutaan laittaa rahaa hyväntekeväisyyteen
- suljetaan lapsen puoliso pois mahdollisuudesta saada osuutta perinnöstä, mikäli tulisi avioero
- kevennetään perintöverotusta

(Opuslex 2012. B). Eryytestamentteja käytetään tilanteissa, joissa halutaan määrätä jostakin tietystä omaisuudesta. Muotovaatimuksillaan erityistestamentti eli legaatti on samanlainen kuin tavallinenkin testamentti.

(Opuslex 2015. A). Testamentteja on erilaisia, joista tyypillisin on omistusoikeustestamentti, jossa testamentinsaajalla on täydet omistusoikeudet saamaansa omaisuuteen. (Perintökaari 40/1965, 1§).

Lisäksi on olemassa hätätilatestamentti, joka on tarkoitettu tilanteisiin jossa varsinaista testamenttia ei ehditä tekemään ennen kuolemaa. Hätätilatestamenttia käytetään esimerkiksi onnettomuuksissa tai äkillisissä sairauksissa, joka uhkaa henkeä (Minilex 2016). Tällaisessa tilanteessa tulee ottaa huomioon testamentin voimassaoloaika, joka on rajallinen. (Lindholm 2014, 11). Hätätilatestamentissa tulee olla kaksi esteetöntä todistajaa ja se tehdään usein suullisesti. Mahdollisuuksien mukaan se voidaan tehdä myös kirjallisena. (Minilex 2016). Hätätilatestamentti on voimassa vain tietyn ajan, eli jos testamentin tekijä parantuu, niin hänellä on kolme kuukautta aikaa tehdä normaali testamentti. (Opuslex 2012. A).

Hallintatestamentissa kyse on omistusoikeuden siirtymisestä testamentissa määrätylle henkilölle, mutta kuitenkin käyttöoikeus samaan omaisuuteen testamentataan elinikäisesti toiselle henkilölle. Useimmiten tämä tarkoittaa sitä, että toinen henkilö voi esimerkiksi asua asunnossa lopunelämänsä, mutta ei kuitenkaan omista sitä. (Norri 2010, 120 - 121).

Lisäksi on olemassa rajoitettu omistusoikeustestamentti, joka tarkoittaa omaisuuden olevan määrätty ensimmäiselle saajalle ja vasta tämän kuoltua siirtyy testamentissa seuraavana olleelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että henkilön A:n kuoltua siirtyy vallintaoikeus B:lle, mutta B ei voi vaikuttaa siihen kenelle henkilöltä A:n tullut omaisuus menee hänen kuoltua. (Norri 2010, 120 - 121).

Jotta testamentti on voimassa oleva, tulee se tiedoksi antaa jokaiselle perilliselle. Käytännössä tämä tarkoittaa, että alkuperäisestä testamentista otetaan kopiot jokaiselle perilliselle ja alkuperäiseen testamenttiin otetaan allekirjoituksen tiedoksiannosta perillisiltä. Tämä johtuu siitä, että saadaan

todisteet tiedoksiannosta allekirjoituksilla. Testamentin tiedoksiannolla ei ole minkäänlaista tiettyä aikaa, mihin mennessä tiedoksianto tulisi olla tehtynä. Mikäli testamentin tiedoksiannossa on jonkinlaisia vaikeuksia tai kuolinpesän perillinen ei suostu allekirjoittamaan todistusta, otetaan yhteys haastemieheen. Haastemiehen tehtävänä on hoitaa tiedoksi antaminen. Pankki pyytää toimittamaan testamentin lisäksi tiedoksiantotodistukset. (Norri 2010, 389 – 393).

Mikäli perillinen on sitä mieltä, ettei hän hyväksy testamenttia, voi sitä moittia. Testamentin moittimiselle on asetettu takarajaksi kuusi kuukautta testamentin tiedoksiannosta. Testamentin moittimisille on yleensä syynä joko testamentintekijään kohdistuva painostus tehdä testamentti, testamentintekijän sairaus ja ymmärtämättömyys tai testamenttia tehdessä ei ole noudatettu lain vaatimia menetelmiä ja tapoja. Testamenttia ei voi moittia kuka tahansa, vaan moittijan tulee olla lähin perillinen. Mikäli testamentin moittiminen hyväksytään, tuomioistuimessa siirtyy omaisuus tasan lähimmille perillisille. (Norri 2013, 395).

2.3 Pesänselvitys ja perunkirjoitus

Pesän selvityksellä ja perunkirjoituksella on tarkoituksena selvittää kuolinpesän varat ja vähentää velat. Perunkirjoitukseen asti pankkiasiointi saattaa tuntua hankalalta ja ennen perunkirjoitusta on syytä pitää huoli kuolinpesän laskuista ja niistä tulleista kuiteista. (Adoms 2015).

2.3.1 Pesänselvitys

Pesänselvityksellä tarkoitetaan toimenpidettä, jossa kuolinpesä saatetaan jakokuntoon, eli maksetaan kuolinpesän velat ja järjestellään muut lain vaatimat asiat kuntoon. Mikäli yksikin pesän osakkaista haluaa valtuuttaa kuolinpesälle pesänselvittäjän, tulee se tehdä. Ulkopuolista asianajajaa käytetään useimmiten pesänselvittäjänä. Mikäli pesänselvittäjänä kuitenkin toimii joku osakkaista, tulee pankkiin toimittaa valtakirja kaikilta osakkailta. Valtakirjassa tulee olla kerrottuna, mitä pesänselvittäjä on oikeutettu yksin tekemään. (Koponen 2013, 87). Kun pesänselvittäjä on määrätty, tulee

hänen välittömästi ryhdyttävä toimiin ja osakkaat menettävät oikeudet pesän hallintaan. (Opuslex 2012. B). Pesäselvittäjän saadessa pesän hallintaan käytetään siitä nimitystä virallisselvitys. Virallisselvityksessä selvittäjällä on oikeus selvittää pesä loppuun asti. (Kangas 2013, 426). Pesäselvittäjän tehtävä on tehdä perunkirjoitus, ja hoidettava kuolinpesän velat enne perinnönjakoa kuntoon. Sitten kun perinnönjako on tehty, niin käytännössä myös pesäselvittäjän työt ovat kunnossa. (Andoms 2015).

2.3.2 Perunkirjoitus

Perunkirjoitus tulee tehdä lain mukaan jokaiselle henkilölle, joka on asunut Suomessa vakituisesti kuolinhetkellään. Perunkirjoituksen tarkoituksena on antaa kokonaiskuva vainajan varoista sekä veloista, sitä käytetään veroilmoituksessa sekä osakasluettelona. (Puronen 2013,13 - 15). Usein perunkirjoituksen tekee lakimies. Perunkirjoituksen toimittamisesta on vastuussa pesän osakas, hänen tehtävä on ilmoittaa perunkirjoituksen aika ja paikka. Kuolinpesän jokainen osakas, perilliset sekä leski kutsutaan perunkirjoitustilaisuuteen. Perunkirjoituksessa on otettava huomioon myös aikaraja, tämä tarkoittaa sitä, että perunkirjoituksen tulee olla tehty viimeistään kolmen kuukauden kuluttua vainajan kuolemasta. (Puronen 2013, 19 - 23).

Mikäli perunkirjoitusta ei saada toimitettua painavasta syystä kolmen kuukauden kuluessa, voidaan hakea lisäaikaa sen toimittamiselle verotoimistolta. Mikäli perunkirjoitusta ei toimiteta määräaikaan mennessä, voidaan perunkirjoitus katsoa toimittamatta jääneeksi. Tällaisessa tilanteessa voi verottaja määrätä perintöveron arvioimalla. (Puronen 2013, 41 - 42). Mikäli verotoimistossa huomataan, ettei jostain kuolinpesästä ole perunkirjaa tehty, tehdään siitä ilmoitus käräjäoikeuteen. Käräjäoikeuden tehtävänä on määrätä esimerkiksi vainajan läheinen toimittamaan perunkirjoitus. (Laki24 2016. B).

Perunkirjan sisältö on tarkkaan määritelty mitä siellä tulee olla. Ensimmäiseksi perunkirjaan merkitään koska toimitus on tehty, sekä missä se on tehty. Lisäksi perunkirjasta tulee löytyä vainajan koko nimi, henkilötunnus,

ammatti, syntymä- sekä kuolinpäivä, ja asuinpaikkakunta kuolinhetkellä. (Perintökaari 40/1965, 2§).

Seuraavaan osaan perunkirjassa merkitään pesän osakkaat ja heistä täytetään myös samat tiedot kuin vainajastakin. Perunkirjaan tarvitaan vahvistettu osakasluettelo, mikäli pankki sitä pyytää tai kuolinpesään liittyy kiinteistö. Vahvistettua osakasluetteloä haetaan maistraatista, tällä varmistetaan kaikki kuolinpesän osakkaat. (Maistraatti 2016. C). Lisäksi perunkirjaan merkitään, onko pesän osakas esimerkiksi vainajan tytär tai jokin muu sukulainen. Tämän jälkeen perunkirjaan kirjataan tilaisuudessa olleet läsnäolijat sekä kuinka heidät on paikalle kutsuttu. Tässä kohtaa mainitaan myös, minkä tietojen pohjalta perunkirjoitus on tehty, eli usein sukuselvitykset sekä testamentti on laitettu liitteiksi. (Perintökaari 40/1965, 2§).

Varallisuusluettelo on suurin syy perunkirjoitukselle, siihen kirjataan kaikki vainajan omaisuus sekä mahdolliset velat kuolinhetkellä. Eli luetteloidaan mahdolliset kiinteistöt, metsät tai pellot sekä merkitään pankkitilien saldot. Mikäli vainajalla on asunto-osakkeita, arvopapereita, debenttuureja tai muita joukkovelkakirjoja otetaan nekin huomioon tässä vaiheessa. Lisäksi perunkirjaan merkitään huonekalujen tai esimerkiksi astiaston arvioitu arvo. Näistä varoista vähennetään kaikki vainajan velat sekä otetaan huomioon hautauskulut ja muut kuolinpesään liittyvät kulut. Kuolinpesän tililtä on oikeus maksaa vainajan vuokrat, puhelin- tai sähkölaskut. (Lindholm 2014, 22 - 35; Puroinen 2013, 19 - 24).

2.4 Perinnönjako ja ositus

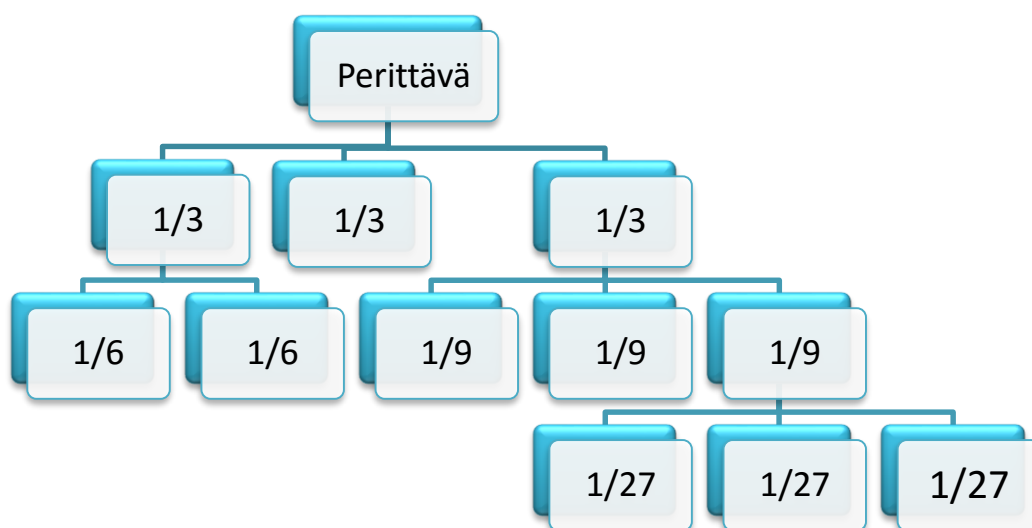
Perinnönjaolla tarkoitetaan toimitusta, jossa suoritetaan kuolinpesän osakkaiden oikeudet. Perinnönjaossa kuolinpesän omaisuus jaetaan sen mukaan, onko ollut testamenttia, avio-oikeutta tai muuta mikä vaikuttaisi perinnön jakamiseen. Perinnönjaosta on aina laadittava jakokirja, johon tulee kaikkien kuolinpesän osakkaiden allekirjoitukset. Kaikkien osakkaiden hyväksytyä jakokirjan voidaan perinnönjako tehdä, jos joku on tyytymätön perinnönjakoon, niin siitä voi moittia tuomioistuimessa. Tällaisessa tapauksessa nostetaan kanne muita kuolinpesän osakkaita vastaan. Tämä

on kuitenkin suoritettava viimeistään kuuden kuukauden kuluessa jaosta. Perinnönjaolla ei ole minkäänlaista tiettyä määräaikaa mihin mennessä se tulisi tehdä, tämän vuoksi on olemassa pitkään jakamattomia kuolinpesiä. Kuitenkin ennen perinnönjakoa tulisi olla kuolinpesän velat maksettuna. (Osuuspankki 2012).

Tilanteessa jossa ei perillisiä ole eikä testamenttia löydy, otetaan yhteyttä Valtiokonttoriin. Valtio perii tällaisissa tapauksissa kuolinpesän. (Valtiokonttori 2014).

Vainajan sukulaiset on jaettu erillisiin perillisryhmiin minkä mukaan katsotaan, miten perinnönjako tehdään. Perillisryhmillä tarkoitetaan parentteeleja. Ensimmäiseen parentteeliin kuuluu lapset, lapsenlapset ja lapsenlapsenlapset ja siitä eteenpäin. (Norri, 2009, 186 – 187).

Kuvio 2. Ensimmäinen parentteeli. (Norri 2009, 187.)

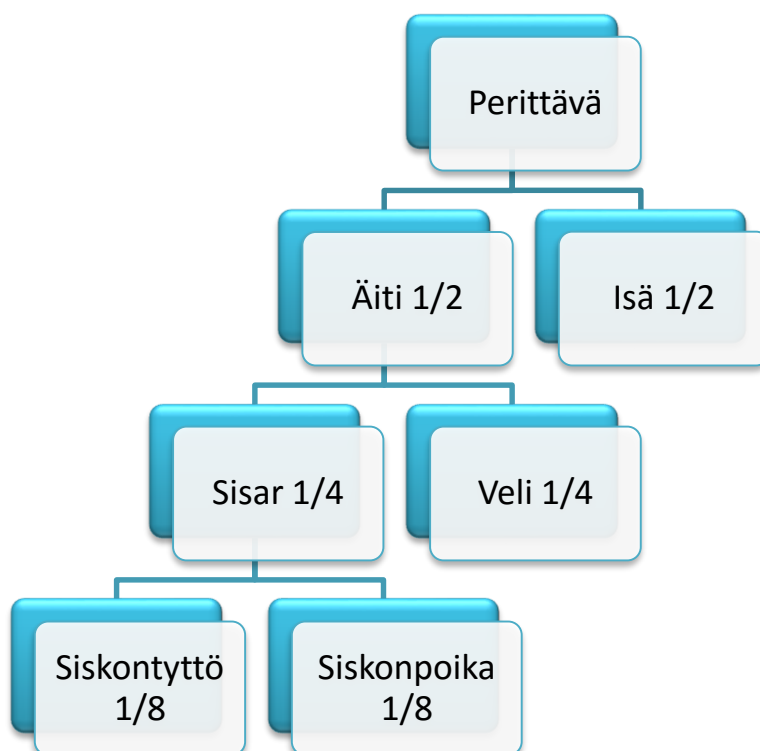
Kuvion 2. esimerkissä perittävällä on kolme lasta, joista vain yksi on elossa eli hän saa perinnöstä yhden kolmasosan. Toisella kuolleista lapsista on kaksi lasta, jotka jakavat siis yhden kolmasosan perinnöstä puoliksi eli

näin ollen molemmat saavat yhden kuudesosan perinnöstä.

Kolmannella lapsella on kolme lasta, joista yksi on kuollut. Tässä tapauksessa kolmannen perittävän lapsenlapset jakavat perinnöstä yhden yhdeksänsosaa. Ja koska yksi näistä oli kuollut ja hänellä kolme lasta, kukin heistä perivät kuolinpesästä siis $1/27$ -osaa. (Norri 2009, 187; Perintökaari 40/1965, 2§).

Toinen parenteeli tarkoittaa, että perimysjärjestys lähtee liikkeelle perittävän vanhemmista ja heidän rintaperillisistä. Alla olevassa kuviossa 3. on nähtävillä esimerkki toisesta parenteelista, ja miten perinnönjako tällaisessa tilanteessa suoritettaisiin.

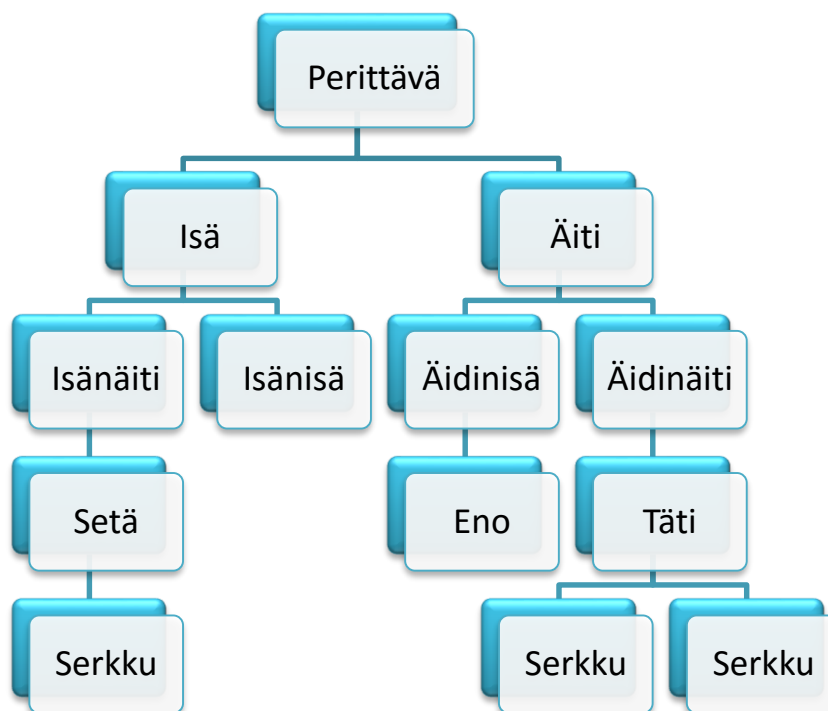
Kuvio 3. Esimerkki toisesta parenteelista. (Norri 2009, 189).

Kolmanteen parenteeliin lukeutuvat isovanhemmat ja heidän lapsensa.

Tässä parenteelissa on huomioitava, etteivät esimerkiksi serkut peri. Parenteeteissa on myös muistettava niiden sulkevan toiset parenteelit pois.

Kuviossa 4. on esillä esimerkkitalanne kolmennasta parenteelista. Tilanteessa, jossa vanhemmat ovat kuolleet ja sisaruksia ei ole perivät isovanhemmat. Tässä tapauksessa isovanhemmat ovat myös kuolleet, joten seuraavina perimysjärjestyksessä tulee heidän lapsensa. Eli eno on ainoana elossa, joten eno perii kaiken. Serkut eivät peri, sillä sijaisperimys oikeus katkeaa enoon. (Suomen lakiopas 2015).

Kuvio 4. Esimerkki kolmennasta parenteelista.

Ennen kuin voidaan suorittaa lopullinen perinnönjako, on usein suoritettava ositus ensin. Osituksella tarkoitetaan omaisuuden jakoa tasan, tällaisessa tilanteessa leski saa omaisuudesta puolet ja loppu omaisuus jaetaan perillisten kesken. Ositusta voi vaatia perunkirjoituksen jälkeen kuka tahansa rintaperillisistä tai leskestä. Ositus olisi hyvä tehdä aina avioliiton purkautuessa, myös silloinkin, kun omaisuutta ei juurikaan ole. Osituksessa on huomioitava lesken erityisasema, leski saa aina ensimmäisenä osuuden kuolinpesästä ja oikeuden asuntoon ja irtaimistoon. (Lakivälitys 2016; Norri 2009, 218).

Perintöveroa maksetaan Suomeen, mikäli perinnönsaaja tai perinnönjättäjä on asunut kuolinhetkellä Suomessa. Perinnön ollessa alle 20.000 euroa ei siitä tarvitse maksaa veroja. (Verohallinto 2016). Sukulaissuhde vaikuttaa siihen, mihin veroluokkaan perinnönsaaja luokitellaan. Ensimmäiseen veroluokkaa lukeutuvat lapset ja heidän perilliset, aviopuoliset ja heidän lapset sekä vanhemmat, isovanhemmat. Toiseen veroluokkaan lukeutuvat esimerkiksi sisarukset ja heidän lapset, sekä avopuoliso mikäli yhteisiä lapsia ei ole. (Perintövero 2014). Taulukoista 1. ja 2. näkee, miten erin lailla perintöveroluokkia verotetaan.

Taulukko 1. Ensimmäisen veroluokan perintöveroasteikko. (Verohallinto 2016).

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Vero alarajan ylimestä osasta
20.000 – 40.000€	100€	8%
40.000 – 60.000€	1.700€	11%
60.000 – 200.000€	3.900€	14%
200.000 – 1.000.000€	23.500€	17%
1.000.000€ –	159.500€	20%

Taulukko 2. Toisen veroluokan perintöveroasteikko. (Verohallinto 2016).

Verotettavan osuuden arvo	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla	Vero alarajan ylimenevästä osasta
20.000 – 40.000€	100€	21%
40.000 – 60.000€	4.300€	27%
60.000 – 1.000.000€	9.700€	33%
1.000.000€ –	319.900€	36%

3 KUOLINPESÄN ERITYISTILANTEET

Kuolinpesän erityistilanteilla tarkoitetaan tässä kohtaa tilanteita, joissa kuolinpesän osakkaana on alaikäinen lapsi tai edunvalvottava. Lisäksi käydään läpi mitä on otettava huomioon, jos osakas asuu ulkomailla ja millaisia erilaisia menetelmiä eri mailla on. Viimeisessä osuudessa käydään läpi mitä tehdään, mikäli jakamattoman kuolinpesän osakas menehtyy ennen kuin perintö jaetaan. Tämän teoriaosuuden on tarkoitus antaa syvempää tietoa tutkimusosuuteen.

3.1 Alaikäinen kuolinpesän osakkaana

Suomessa alle 18 – vuotiaan pankkiasioita hoitavat yhdessä molemmat vanhemmat, sillä alaikäinen lapsi katsotaan vajaavaltaiseksi. (Maistraatti 2016). Molempien vanhempien suostumus tarvitaan, kun avataan alaikäiselle tiliä tai tehdään muita sopimuksia esimerkiksi pankkikortti – tai verkkopankkisopimuksia. Pääsääntöisesti vanhemmat käyttävät alaikäisen lapsen tiliä molemmat yhdessä, mutta poikkeuksiakin löytyy. Mikäli alaikäisellä lapsella on oikeus käyttää tiliä yksin, on hänellä oltava kuvallinen henkilöllisyystodistus. 15 – vuotias lapsi voi kuitenkin käyttää omalla työllään ansaittuja palkkojaan niin kuin haluaa. (FINE 2016.) Jos toinen vanhemmista on yksinhuoltaja, on pankille toimitettava maistraatin päätös asiasta. Yksinhuoltajan ei tarvitse pyytää toisen osapuolen hyväksyntää pankkiasioden hoitamiseen vaan pystyy tekemään päätökset itse.

Alaikäisen ollessa kuolinpesän osakkaana useimmiten hänen edunvalvojina toimii joko molemmat vanhemmat tai vain toinen tilanteesta riippuen. Tilanteissa, joissa edunvalvojan ja edunvalvottavan edut ovat keskenään ristiriitaisia, määrätään edunvalvojalle sijainen. Edunvalvojan sijaisen tehtävänä on huolehtia alaikäisen lapsen oikeuksista ja niiden toteutumisesta. Tärkeintä on aina ajaa edunvalvottavan etua ja suurin riski onkin miettiä mikä olisi edunvalvottavan kannalta paras ratkaisu. Esimerkkinä tyypillisestä tällaisesta tilanteesta on leski ja alaikäinen lapsi kuolinpesän osakkaana. Edunvalvojalle määrätty tehtävä on niin kauan voimassassa, kunnes tehtävä on suoritettu. (Maistraatti 2016. A).

Holhustoimen laissa on määritetty edunvalvojan asettaminen tehtäviin seuraavasti:

Alaikäisen edunvalvojina ovat hänen huoltajansa, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tuomioistuin voi tämän luvun mukaisesti kuitenkin vapauttaa huoltajan edunvalvojan tehtävästä ja tarvittaessa määrätä muun henkilön alaikäisen edunvalvojaksi. Täysi-ikäisen edunvalvojana on henkilö, jonka tuomioistuin tai holhousviranomainen on tehtävään määrännyt. Tuomioistuin tai holhousviranomainen voi määrätä useampia edunvalvoja ja tarvittaessa päättää tehtävien jaosta edunvalvojien kesken.
(Holhustoimen laki 1.4.1999/442,4 §.)

Kuten jo aiemmin mainittiin jokaisen kuolinpesän olevan erilaisia ja niihin tarvitaan erilaisia papereita, jotta kuolinpesän asiat saadaan hoidettua. Esimerkkinä millaisia papereita voidaan tarvita, mikäli alaikäinen on osakkaana kuolinpesään, käytän omasta kokemuksesta työelämässä. Tässä tapauksessa kuolinpesän peri kaksi alaikäistä lasta. Perittävällä ei ollut lapsia eikä hän ollut naimisissa, mutta kuolinpesän osakkaisiin kuului alaikäisten lasten lisäksi vainajan kaksi sisarusta. Perittävä oli tehnyt testamentin kahden alaikäisen sukulaislapsensa hyväksi, niin että lapset perivät omaisuuden puoliksi. Perittävä oli myös pyytänyt testamentissa muuttamaan kaiken omaisuuden rahaksi. Tässä tilanteessa ei ristiriitaa ollut, joten alaikäisten lapsien edunvalvojina toimivat lapsien vanhemmat. Pankki pyysi toimittamaan virkatodistukset, josta selvisi kuolinpäivä ja sukulaisuusuhde. Kuolinpesän täysi-ikäiset osakkaat hoitivat kuolinpesän laskut sekä hankkivat perunkirjoitusta varten saldotodistukset. Pankki tarvitsi kuolinpesän pankkiasioiden hoitamiseen myös testamentin, testamentin tiedoksiannot ja hyväksymisilmoitukset sekä perukirjan liitteineen. Edunvalvojat joutuivat hakemaan maistraatilta luvan kuolinpesän omistaman asunnon myyntiin sekä luvan perinnönjaon suorittamiseen. Näistä papereista pankki tarvitsi myös kopiot. Kun perinnönjakokirja ja asunnon myynnistä tullut kauppakirja oli toimitettu pankkiin, käytiin paperit läpi ja voitiin suorittaa perinnönjako jakokirjan mukaisesti. Kuolinpesän tili lopetettiin samalla perinnönjaon yhteydessä tarvittavilla asiakirjoilla ja alaikäiset osakkaat saavat perinnön käyttöön täytettyään 18 vuotta.

Toisessa tapauksessa toimittiin muuten oikeastaan samalla tavalla, mutta koska alaikäinen osakas täytti lyhyen ajan sisällä perinnönjaosta 18 vuotta, tehtiin vain osittainen perinnönjako. Kun osakas oli vihdoin täysi-ikäinen, hän pystyi itse allekirjoittamaan paperit ja perinnönjako suoritettiin loppuun ja kuolinpesän tili pystyttiin lopettamaan.

3.2 Edunvalvottava kuolinpesän osakkaana

Edunvalvonta nimetään sellaiselle henkilölle joka ei syystä tai toisesta pysty hoitamaan omia taloudellisia asioitaan. (Maistraatti 2016. B). Edunvalvonnalle voi olla tarvetta esimerkiksi sairauden tai alaikäisyyden vuoksi. Edunvalvojaa voi hakea maistraatista ja maistraatti selvittää onko hakija edunvalvonnan tarpeessa lääkärintodistuksien ja sosiaaliviranomaisten lausuntojen avulla. (Maistraatti 2016. A).

Mikäli esimerkiksi muistisairas vanhus ei pysty itse ymmärtämään edunvalvonnan tärkeyttä käräjäoikeus määrää henkilölle edunvalvojan. Näin menetellään myös niissä tilanteissa jolloin hakija ei itse ole tehnyt hake-
musta edunvalvojasta. (Maistraatti 2016. B).

Lisäksi voidaan myös kuulla läheisiä. Edunvalvoja voi olla joku läheinen tai lähimainen, usein edunvalvojana toimii oma lapsi. Edunvalvojana voi myös toimia yleinen edunvalvoja, joka on tähän suostuvainen. Edunvalvontaa voi hakea:

- *edunvalvontaan määrättävän vanhempi*
- *aviopuoliso*
- *lapsi*
- *joku muu läheinen henkilö* (Maistraatti 2016. B).

Edunvalvojan tehtävä on huolehtia edunvalvottavan omaisuudesta ja taloudellisista asioista ja usein maistraatilta tulee anoa lupaa, mikäli edunvalvoja haluaa tehdä edunvalvottavan puolesta erinäisiä asioita. Edunvalvoja toimittaa vuosittain maistraatille tietoa valvottavan omaisuudesta ja veloista.

Edunvalvojan tehtävä lakkaa mikäli:

- 1) *Edunvalvojalle annettu määräys lakkaa 15 §:n mukaan olemasta voimassa;*
- 2) *Päämies kuolee;*
- 3) *Edunvalvoja vapautetaan tehtävästään tai julistetaan va- jaavaltaiseksi;*
- 4) *Päämies täyttää 18 vuotta, jos edunvalvojan tehtävä perustuu päämiehen alaikäisyyteen; tai*
- 5) *Edunvalvonnasta on vieraassa valtiossa tehty päätös, joka tunnustetaan Suomessa, jos edunvalvojan tehtävän jatkuminen olisi ristiriidassa kyseisen päätöksen kanssa.*
(*Holhoustoimen laki 1.4.1999/442,17 §.*)

Mikäli edunvalvottava on kuolinpesän osakkaana, toimitetaan kuolinpesän paperit normaalisti pankkiin, mutta sen lisäksi maistraatille on toimitettava perukirjasta kopio. Kopio perukirjasta on toimitettava kuukauden sisällä sen kirjoittamisesta ja edunvalvojan on oltava valvottavan puolesta hoitamassa kuolinpesään liittyviä asioita. Pankkiin on toimitettava päätös edunvalvonnasta sekä tiedot edunvalvojasta. Lisäksi perinnönjakoa ja muita tehdessä on anottava ensin maistraatin lupa ja toimittaa luvat pankkiin ennen kuin perinnönjakoa voidaan suorittaa. (Maistraatti 2016. C).

3.3 Ulkomailla asuva henkilö kuolinpesän osakkaana

Kuolinpesä jossa osakas asuu ulkomailla, vaatii yleensä reilusti enemmän selvittelyjä ja papereiden täyttelemistä. Usein tällaisissa tilanteissa lakimies hoitaa kuolinpesän asiat ja selvittää mitä asiakirjoja tarvitaan. Eri maissa on erilaiset tavat toimia sukuselvitysten ja virkatodistusten osalta, siksi on tärkeää täsmentää, millaisia tietoja asiakirjaan tarvitaan. Mikäli muista Pohjoismaista tarvitaan kuolinpesän osakkaan sukuselvityksiä, lakimies tilaa ne ja niistä maksetaan sovittu summa. Mikäli kuolinpesän osakas asuu Kanadassa, on osakkaan mentävä notaarin luokse vahvistamaan tietonsa ja paikallinen notaari vahvistaa että osakas "elää". Ulkomailla asuva kuolinpesän osakas maksaa perintöverot Suomeen perintö- ja lahjaverolain mukaan. (Veronmaksajain keskusliitto 2014).

Esimerkki tapauksessa perittävällä on yksi elossa oleva lapsi sekä yksi menehtynyt lapsi. Menehtyneellä lapsella on kuitenkin elossa oleva lapsi, joka asuu Norjassa. Eli kuolinpesän osakkaisiin kuuluu siis perinnönjättäjän lapsi ja kuolleen lapsen lapsi. Suomessa asuva osakas hoiti kuolinpesän laskut ja muut asiat mitä pystyi yksin hoitamaan. Perinnönjättäjä oli eronnut puolisostaan aiemmin. Pankkiin toimitettiin perinnönjättäjän virkatodistuksien lisäksi, entisen puolison virkatodistukset. Näiden lisäksi oli Norjassa asuva kuolinpesän osakas käynyt Suomen suurlähetystössä tunnistautumassa ja sieltä lähetettiin Suomeen sukuselvitykset ja virkatodistukset. Lisäksi kyseisessä asiakirjassa todettiin ulkomailla asuva osakas elossa olevaksi. Perinnönjättäjä oli kirjoittanut testamentin, jossa haluttiin Suomessa asuvan lapsen saavan suurimman osan perinnöstä. Testamentissa todettiin perinnönjättäjän avustaneen rahallisesti ennen kuolemaansa toista lastaan niin paljon, että hänen katsottiin jo saaneen perinnön ennakkoon. Perinnönjättäjä halusi testamentissaan kuitenkin lapsenlapsensa saavan lakiosuuden sekä Norjassa sijaitsevan asuinhuoneiston.

Pankille toimitettiin:

- virkatodistukset
- sukuselvitykset
- valtakirja pankkiasioiden hoitamiseen
- testamentti
- testamentin tiedoksianto
- testamentin täytäntöönpanoasiakirja
- sopimus avio – eron osituksesta
- perukirja liitteineen
- ulkomailla asuvan osakkaan asiakirjat tietojen oikeellisuudesta, tiedot aiemmista osoitteista sekä elossa olo – todistus

Ulkomailla asuvan osakkaan allekirjoitukset ja papereihin toimitettiin postin mukana ja tarvittaessa osakas kävi Norjassa Suomen suurlähetystön luona, jotta paperit saatiin hoidettua.

3.4 Kuolinpesän osakas menehtyy

Mikäli jakamattoman kuolinpesän osakas menehtyy, tulee näin ollen kuolinpesä osakkaan tilalle. Eli mikäli A:n kuolinpesän osakas B menehtyy ennen kuin perinnönjako on suoritettu, tulee B:n kuolinpesä A:n kuolinpesän osakkaaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asiat monimutkautuvat. A:n kuolinpesään kuuluu nyt osakkaaksi B:n kuolinpesä, jota hallinnoi B:n kuolinpesän osakkaat. Jotta A:n kuolinpesän asioita voidaan pankissa hoitaa, tulee B:n kuolinpesän osakkaiden toimittaa kaikki samat paperit myös B:n kuolinpesän lisäksi myös A:n kuolinpesän papereihin. Eli B:n osakkaiden virkatodistukset, perunkirja, testamentit ja mahdolliset valtakirjat toimitetaan molempiin kuolinpesiin. Tällaisessa tilanteessa A:n kuolinpesän perinnönjako mietitään lakimiehen kanssa uudestaan ja selvitetään, miten perinnönjako suoritetaan. Tällaisten tilanteiden helpottamiseksi, olisi hyvä tehdä perinnönjaot heti pois alta. Asiat monimutkaistuvat aina kun lisää osakkaita tulee ja papereita tarvitaan enemmän. Esimerkiksi kuolinpesän tilinlopetuksesta saattaa tulla vaikeaa, mikäli A:n kuolinpesän osakas B menehtyy, sillä lopetukseen tarvitaan myös osakas B:n kuolinpesän osakkaiden lupa.

4 KUOLINPESÄN PANKKIASIAT

Kuolinpesän pankkiasiat lähtevät käyntiin Väestörekisterikeskukselta saadulta tiedolta tai usein vainajan läheiset ovat itse ennättäneet ilmoittaa pankkiin henkilön kuolemasta. Kun pankki saa ilmoituksen asiakkaan kuolemasta, muuttuu tili kuolinpesän nimelle ja tässä vaiheessa lakkaavat kortit ja verkkopankit toimimasta. Myös tiliin olleet käyttöoikeudet poistetaan. Surun ja suurten muutosten keskellä kuolinpesän pankkiasiat koetaan hankaliksi. Vaikka olisi ollut mukana useammassakin kuolinpesän hoitamisessa, niin jokainen kuolinpesä on kuitenkin erilainen. On tärkeää kuitenkin noudattaa ohjeistuksia, jotta voidaan suojata vainajan sekä osakkaiden etuja (Handelsbanken 2016). Kuolinpesän osakkailla on oikeus saada tietää kuolinpesän tilin tapahtumista kuolinpäivästä alkaen.

4.1 Pankkisalaisuus

Pankkisalaisuudella tarkoitetaan sitä, etteivät pankkien toimihenkilöt saa kertoa eteenpäin tietoja, joita he saavat tietää asiakkaan pankkiasioiden hoitamisen yhteydessä. Toimihenkilöt saavat paljon tietoja asiakkaan taloudellisesta tilanteesta ja muista asioista, siksi pankkisalaisuus on tärkeä osa luottamusta. Pankkisalaisuuden tarkoitus on siis suojata asiakasta. Aiemmin pankkisalaisuutta noudatettiin ilman lakia, mutta nykyisin siihen on oma lainsäädäntö, joka löytyy laki luottolaitostoiminnasta 15 luku 15§. (Finanssiala 2009).

Kuolinpesän asioissa on oltava tarkkana siitä, että kuka kuuluu kuolinpesän osakkaisiin, ja millaista tietoa kuolinpesästä voidaan antaa. Kuolinpesän osakkaan tulee esittää henkilöllisyystodistus sekä virkatodistus, jotta tiedetään hänen asema kuolinpesässä (Danskebank 2016).

4.2 Tarvittavat asiakirjat

Kuolinpesän pankkiasioita hoitaessa ensimmäinen asiakirja, mitä pankki tarvitsee ovat kuolintodistus, josta käy ilmi vainajan henkilöllisyys sekä kuolinpäivä. Myös virkatodistus käy tässä kohtaa. Kun virkatodistus tai kuolintodistus on tuotu pankkiin ja tili on muutettu kuolinpesän nimelle, ohjeistetaan asiakasta täyttämään pankin oma valtakirja kuolinpesän pankkiasioiden hoitoon. Valtakirjassa valtuutetaan yksi henkilö hoitamaan pankkiasioita ja valtakirjassa voidaan myös rajata mitä asioita valtuutettu voi tehdä. (Danskebank 2016).

Pankki tarvitsee myös maistraatin vahvistaman perukirjan tai mikäli perukirja ei ole maistraatin vahvistama, niin pankki tarvitsee lisäksi sukuselviytykset. Kun pesän osakkaat ovat toimittaneet perukirjan pankin lakimies käy paperit läpi ja pyytää tarvittaessa toimittamaan lisää vainajan virkatodistuksia. Usein pesän osakkaille tulee yllätyksenä, että virkatodistuksia tarvitaan siitä asti, kun vainajan on täyttänyt 15 vuotta.

Pankkilakimies pyytää myös toimittamaan mahdollisin testamentin, jotta voidaan olla varmoja varoja nostavien henkilöiden oikeudesta. (Maistraatti 2016. A).

Näiden asiakirjojen lisäksi saatetaan tarvita myös seuraavia asiakirjoja:

- testamentti ja sen tiedoksisaanti- sekä hyväksymisilmoitus
- testamentin lainvoimaisuustodistus
- avioehtosopimus
- kuolinpesän osakkaiden virkatodistukset
- mahdollisen edesmenneen puolison perukirja sekä edesmenneen puolison kuoleman jälkeen tehty ositus- ja jakokirja
- perinnöstä luopumisilmoitus (Handelsbanken 2016).

Näiden jälkeen hoidetaan perinnönjako. Pankkiin tullaan jakokirjan kanssa, joka käydään pankissa ensin läpi, ja sen jälkeen suoritetaan omaisuuden jako. Tässä kohtaa pankki tarvitsee tarkan summan lisäksi tilinumerot

sekä osakkaan on esitettävä jakokirja. (Koponen 2010, 84 - 87).

Kun kuolinpesän tili halutaan lopettaa, se voidaan tehdä mahdollisella valtakirjalla tai niin, että jokainen kuolinpesän osakas tulee pankkiin paikan päälle yhtä aikaa.

4.3 Vainajan ja lesken yhteinen tili

Nykyisin avo- tai aviopuolisoiden yhteiset tilit ovat harvinaisempia, mutta silti löytyy tilejä, joihin tulee molempien puolisojen palkka- tai eläketulot. Nykyisin yhteiset tilit ovat lähinnä yhteisiä menoja varten ja tämän lisäksi molemmilla on omat tilit, joihin henkilökohtaiset tulot tulevat.

Vaihtoehtona on Tai – tili, joka tarkoittaa yhteistiliä mitä voi käyttää yksin, mutta esimerkiksi tiliä ei voi lopettaa yksin.

Toinen vaihtoehto on Ja – tili, jota voidaan käyttää vain yhdessä joko niin että molemmat ovat paikalla tai valtakirjalla. (Osuuspankki 2012).

Mikäli vainajalla ja leskellä on yhteinen tili, voi leski käyttää omaa osuutta tilistä normaalisti ja kun perunkirjoitus on tehty, avataan leskelle uusi oma tili ja yhteinen tili lopetetaan. Käytännössä siis kuolinpesän alle avataan kuolinpesän tili johon, yhteisestä tilistä jaetut varat laitetaan ja leskelle siirretään oma osuus tilistä uudelle henkilökohtaiselle tililleen.

5 TUTKIMUS KUOLINPESÄN PANKKIASIOINNISTA JA SEN HAASTEISTA

Tutkimushaastattelulla pyrittiin selvittämään millaisia haasteita pankkitoimihenkilöt ja pankkilakimies kokevat kuolinpesän pankkiasioissa. Tutkimushaastattelussa haastateltiin pankkitoimihenkilöä, joka on pääsääntöisesti hoitanut kuolinpesän asioita lähes 30 vuotta. Lisäksi haastateltiin pankkilakimiestä, joka on toiminut alalla yli 15 vuotta.

5.1 Tutkimuksen menetelmät

Tutkimus suoritettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, joka tarkoittaa laadullista tutkimusta. Laadullisessa tutkimuksessa on huomioitava, että tutkija ajattelee kysymyksiä mahdollisimman neutraalisti, jotta haastattelijan omat mielipiteet eivät tulisi esille tutkimustuloksissa. Kvalitatiivinen tutkimus suoritetaan yleensä avointen kysymysten tai teemahaastattelujen muodossa. Menetelmä valittiin tutkimukseen, jotta haastattelukysymykset voitiin pitää avoimina ja kysymyksiin saatiin mahdollisimman tarkat vastaukset. (Virsta 2016. A). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että haastateltava on ymmärtänyt kysymykset oikein. Haastattelijan on siis avattava mahdolliset käsitteet haastateltavalle. (Kvale 1996, 78).

Tutkimusmenetelmänä käytettiin tässä tutkimuksessa teemahaastattelua. Teemahaastatteluun tehtiin kaksi erillistä haastattelurunkoa, koska haastattelijat toimivat eri työtehtävissä. Kyseinen menetelmä valittiin koska teemahaastattelussa aineisto perustuu haastateltavan henkilön kokemuksiin. Teemahaastattelussa keskustelu on yleensä vapaamuotoista, mutta sille on ennalta määrätty päämäärä. Tämä mahdollistaa laajemman tiedonkeruun yhdeltä haastateltavalta. Haastattelijan on kuitenkin tärkeä ohjata haastattelua päämäärää kohti, jottei haastattelu poikke ennalta määritetystä temasta. (Virsta 2016. B). Teemahaastattelussa tietoa voi kerätä myös aiheen ulkopuolelta, sillä haastattelu etenee keskustelun mukaan. (Kvale 1996, 78). Teemahaastattelua käytetään usein sen takia, että haastateltava pystyy kertomaan mielipiteensä tarkemmin kuin lomakehaastattelussa. Teemahaastattelussa haastattelijalla on kuitenkin tärkeä rooli pitää

teemahaastattelurunko koko ajan mielessä, ja pyrkiä ohjaamaan keskustelua sen mukaisesti. (KvaliMOT 2016. A).

Teemoittelua käytetään teemahaastatteluista saatujen aineistojen läpikäyntiin. Teemoittelussa voi analysoinnin yhteydessä löytyä uusia teemoja, joita ei ole välttämättä huomannut ennen tätä. Teemoittelu tarkoittaa lähinnä sitä, että jokainen vastaus jaotellaan jonkun teeman alle. Näistä teemoista voidaan tämän jälkeen tehdä yhteenveto, josta näkee selkeästi teemahaastattelun tulokset. (KvaliMOT 2016. B).

5.2 Tutkimuksen toteutus

Haastattelut tehtiin elokuun puolessa välissä peräkkäin haastateltavien suostumuksella. Alun perin oli tarkoitus haastatella useampaa henkilöä tutkimusta varten, mutta aikataulullisista syistä kesälomien takia haastateltuja ei ehditty järjestämään kuin kaksi. Haastateltavien kanssa sovittiin, että tutkimustulokset puretaan niin, ettei heitä voi tunnistaa. Molemmat haastattelut kestivät noin 30 minuuttia ja ne tehtiin kasvotusten. Haastateltavat saivat haastattelurungon itselleen viikon aiemmin, jotta molemmat pystyivät valmistautumaan haastatteluun rauhassa ja miettimään asioita jo hieman etukäteen. Molemmille haastateltaville oli tehty omat haastattelurungot ja ne löytyvät kohdasta Liitteet 2 ja 3. Haastattelut tehtiin rauhallisessa paikassa, jotta välttyttiin häiriötekijöiltä. Lisäksi haastattelut äänitettiin haastateltavien suostumuksella ja myöhemmin äänitykset litteroitiin. Haastatteluun ei otettu muita muistiinpanovälineitä, jotta teemahaastatteluun voitiin keskittyä syvemmin. Haastateltaville ei tarvinnut selittää sanoja tai muita merkityksiä, sillä ammattisanasto oli heille jo entuudestaan tuttua. Haastattelun toteutuksesta tehdyllä kuviolla 5. pyritään selkeyttämään prosessin kulkua.

Kuvio 5. Haastattelun toteutus.

5.3 Tutkimuksen tulokset

Haastattelututkimuksessa keskityttiin ainoastaan pankin näkökulmaan kuolinpesän pankkiasioissa. Seuraavissa osioissa on purettu auki haastattelut, joista selviävät haastateltavien vastaukset kysymyksiin. Ensimmäisessä osiossa on purettu pankkilakimiehen haastattelu auki niin, että ensin on kysymys ja tämän jälkeen vastaus. Tämän jälkeen haastattelun tuloksista on tehty erikseen yhteenveto ja vertailu, josta kävi ilmi suurimmat haasteet. Vertailussa osiot on jaettu teemoittain, jotta erot näkyisivät selvemmin. Haastateltavat kokivat, että heillä on tarvittava tieto ja tuki kuolinpesän asioiden hoitamiseen. Koska haastattelu tehtiin vain kahdelle henkilölle, on tuloksen toistettavuutta vaikea selvittää. Tulos olisi todennäköisesti ollut erilainen, jos olisi haastateltu useampaa henkilöä. Lisäksi tutkimustulokseen vaikutti haastateltavien pitkä kokemus kuolinpesän pankkiasioista. Jos haastattelussa olisi ollut mukana kokemattomampi työntekijä,

niin se olisi vaikuttanut tutkimustulokseen melko varmasti. Haastattelujen avulla on saatu vastaukset tutkimuskysymyksiin, ja tutkimusta voidaan pitää onnistuneena.

5.3.1 Pankkilakimiehen haastattelu

Miten kuolinpesän pankkiasioiden hoitamisen prosessi lähtee käyntiin?

Pankkilakimiehen työt alkavat usein vasta siinä vaiheessa, kun pankki on saanut tarvittavat asiakirjat ja perunkirjoitus on suoritettu. Pankkilakimies käy läpi asiakirjat ja tarkistaa onko kaikki tarpeelliset asiakirjat toimitettu ja tarvitseeko jotain asioita vielä selvittää. Kun asiat ovat kunnossa, pankkilakimies keskustelee osakkaiden kanssa perinnönjaosta ja sen suorittamisesta. Kuolinpesän osakkaiden tulee toimittaa pankille virkatodistukset jokaisesta osakkaasta, perukirja, valtakirja kuolinpesän asioiden hoitoon sekä testamentti ja testamentin tiedoksisaanti-ilmoitus.

Kuka selvittää ja käy lävitse onko tarvittavat asiakirjat toimitettu pankkiin ja minkälaisia papereita tarvitaan?

Yksinkertaisissa kuolinpesän tapauksissa, jossa osakkaita ei ole montaa ja vainaja on asunut samalla paikkakunnalla riittää, että kokenut pankkitoimihenkilö katsoisi ja toteisi kaiken olevan kunnossa. Kuitenkin näissäkin tilanteissa pankkitoimihenkilöt kokevat varmemmaksi, kun pankkilakimies tarkastaa paperit lävitse.

Mistä saat neuvoja kuolinpesän asioiden hoitamiseen, mikäli tulee vastaan hankalia tapauksia?

Lakimies saa apuja ja neuvoja tarvittaessa toiselta lakimieheltä, joka on toiminut alalla pidempään. Usein hankalimpia tilanteita mietitäänkin yhdessä. Tällä toiminnalla pyritään välttämään mahdolliset virheet. Mikäli kuolinpesä on jostain syystä erilaisempi, on tärkeää selvittää mitä asiakirjoja kyseiseen tapaukseen tarvitaan ja mistä ne voisi löytyä.

Millaisia asioita on otettava huomioon lain näkökulmasta, mikäli kyseessä on erikoisempi kuolinpesä?

Usein todella riitaisat kuolinpesät sekä tilanteet, joissa osakkaita asuu eri puolilla maailmaa, ohjataan Oikeusapukeskukseen. Tällä toiminnalla pyritään asiakkaat ohjaamaan sinne missä asiakas saa parhainta apua.

Millaiset asiat koetaan vaikeimmiksi kuolinpesän osakkaiden näkökulmasta, kun kuolinpesän pankkiasioita hoidetaan?

Haastavimpina kuolinpesän osakkaiden kannalta on tilanne, jossa kuolinpesän osakkaat ovat alaikäisiä. Tällaisessa tilanteessa ei toinen vanhemmista voi noin vain tulla hoitamaan lastensa puolesta asioita, vaan valtakirja asioiden hoitoon pitää tällöinkin toimittaa pankkiin. Vaikeaksi koetaan myös laskujen maksu, jotka on hoidettava pankissa.

Mitkä asiat koet itse haastavimmiksi kuolinpesissä?

”Haastavimmat asiat kuolinpesän asioiden hoitamisessa ovat tilanteet, jossa osakas asuu ulkomailla tai riitaisat kuolinpesät. Nämä ovat haastavia koska eri maissa on erilaiset käytännöt ja riitaisissa tilanteissa tulee pystyä kuitenkin hoitamaan asiat ketään loukkamatta.

Usein osakkaat kokevat hankalimmaksi sen, että kuka kuuluu kuolinpesän osakkaaksi ja kenellä on oikeus hoitaa asioita ja kenellä ei. Usein hankalaksi koetaan myös kuolinpesien erilaisuus. Sellaiset asiakirjat, jotka naapurin kuolinpesän asioiden hoitamiseen tarvittiin, ei välttämättä riitä toisen kuolinpesän asioiden hoitamiseen.”(Pankkilakimies 2016).

Miksi luulisit kuolinpesän asioiden olevan usein niin hankalia?

Pankkilakimies uskoo kuolinpesän asioiden tuntuvan hankalilta, koska niitä joutuu kohtaamaan todella harvoin kuitenkin ja suuren surun keskellä pienetkin asiat saattavat tuntua haastavilta.

Millainen ohjeistus pankkitoimihenkilöille on annettu kuolinpesän asioiden hoitamisesta?

”Pankkitoimihenkilöille on annettu ohjeistus, kuinka kuolinpesien kanssa tulee toimia, millaiset asiakirjat tulee toimittaa ja hankalissa tilanteissa on ohjeistettu toimimaan yhdessä pankkilakimiehen kanssa ja konsultoimaan häntä. Ohjeistuksena on kertoa asiakkaalle mitä nyt tulee tehdä ja kuinka asiat saa helpoiten hoidettua ja lisäksi asiakkaalle annetaan opas, joka helpottaa asioiden sujuvuutta. Pankkitoimihenkilön tulee kertoa asiakkaalle kuittien säilytyksestä. Sekä antaa puhelinnumero, johon voi soittaa, mikäli jotakin kysyttävää on. Pankkitoimihenkilöitä on myös ohjeistettu toimimaan mahdollisimman selkeästi ja pyrkiä pysymään tilanteessa kuin tilanteessa rauhallisena.” (Pankkilakimies 2016).

5.3.2 Pankkitoimihenkilön haastattelu

Onko sinulle selvää, miten kuolinpesän asiat lähtevät etenemään?

Kuolinpesän asiat lähtevät käyntiin, kun saadaan pankkiin ilmoitus asiakkaan menehtymisestä joko Väestörekisterikeskukselta tai menehtyneen henkilön omaiselta. Tässä kohtaa omaiset yleensä ottavat pankkiin yhteyttä ja kyselevät kuinka tilanteessa tulisi toimia. Omaisista ohjeistetaan tuomaan virkatodistukset ja täyttämään valtakirja, jotta asiointi on helpompaa. Omaisista kehoitetaan myös kyselemään muista pankeista, sattuuko menehtyneellä henkilöllä olla palveluita myös siellä. Kun tarvittavat asiakirjat ovat toimitettu, kerrotaan osakkaille lakimiehen käyvän vielä paperit kertaalleen läpi ja ilmoittavan koska perinnönjako voidaan suorittaa. Mikäli kuolinpesässä on jotakin hankalaa tai selvitetävää pankkilakimies ottaa asian hoidettavakseen.

Tiedätkö mistä saat apuja kuolinpesään liittyvissä asioissa, mikäli et itse osaa niihin vastata?

Kuolinpesiä käsitellessä asiat selvitetään yhdessä pankkilakimiehen kanssa ja tarpeen vaatiessa asia varmistetaan esimieheltä ja toiselta pankkilakimieheltä.

Kuinka kuolinpesän osakasta ohjeistetaan toimimaan, kun hän tulee ilmoittamaan kuolemasta pankkiin?

”Kuolinpesän osakasta ohjeistetaan selvittämään, onko testamenttia mahdollisesti olemassa, onko asiakkuuksia muissa pankeissa sekä säilyttämään kaikki kuitit kuolinpesän laskuista. Näiden lisäksi kuolinpesän osakkaalle annetaan pankin esite, mistä selviää mitä asiakirjoja tarvitaan ja pyydetään täyttämään valtakirja kuolinpesän asioiden hoitamiseen. Näiden jälkeen asiakkaalle kerrotaan kuinka, kuolinpesän pankkiasioden hoito sujuu ja miten prosessi etenee.”
(Pankkitoimihenkilö 2016).

Kuka selvittää ja käy lävitse onko tarvittavat asiakirjat toimitettu pankkiin ja minkälaisia papereita tarvitaan?

Pankkilakimies käy useimmiten kuolinpesän asiakirjat lävitse, mutta myös selkeissä tilanteissa saattaa kokeneempi pankkitoimihenkilö tarkastaa asiakirjat. Pankkitoimihenkilö ei koe saaneensa tiettyä rutiinia kuolinpesien hoitamisessa, vaikka onkin ollut alalla pitkään. Tämän vuoksi pankkilakimiestä konsultoidaan todella paljon erilaisissa tilanteissa ja varmistetaan miten asiat menevät.

Millaisia asioita on huomioitava pankin näkökulmasta, kun kuolinpesän asioita hoidetaan?

”Kuolinpesien kanssa on huomioitava läheisten tilanne, on otettava huomioon heidän suru ja stressi. Asiakas voi hermostua pienistä asioista, jos asiointi ei suju hyvin. On tärkeää muistuttaa asiakasta toimittamaan tarvittavat asiakirjat ja kertoa asiakkaalle, miten pankkiasioden kanssa edetään.”

Pankin näkökulmasta huomioiden on tärkeää tarkastaa, millaisia laskuja kuolinpesän tililtä on oikeus maksaa sekä kenelle voidaan antaa tietoa kuolinpesän pankkiasioista. Esimerkiksi leskellä ei välttämättä ole minkäänlaisia oikeuksia kuolinpesän pankkiasioihin.”
(Pankkitoimihenkilö 2016).

Millaiset asiat koetaan vaikeimmiksi kuolinpesän osakkaiden näkökulmasta, kun kuolinpesän pankkiasioita hoidetaan?

Vaikeimmiksi asioiksi kuolinpesien kanssa koetaan kuolinpesän papereiden toimittamista, kuolinpesän osakkaista tuntuu usein hankalalta, kun samoja papereita tarvitaan usein muissakin virastoissa. Lisäksi osakkaat pitävät hankalana kuolinpesän tilin lopetusta.

Koetko saaneesi riittävästi opastusta kuolinpesän asioista?

”Itse koen osaavani kuolinpesän asiat suhteellisen hyvin, tähän kuitenkin vaikuttaa yli kymmenien vuoden kokemus kuolinpesän hoitamisesta. Silloin tällöin pidettävät kertaukset toimivat hyvänä muistutuksena. Koen silloin tällöin kuolinpesän asiat haasteellisiksi, sillä joskus saattaa olla pidempiä aikoja, kun ei ole yhtään kuolinpesää käsiteltävänä. Tästä syystä ymmärrän täysin nuorempien kollegoiden haasteet kuolinpesissä.” (Pankkitoimihenkilö 2016).

Miksi luulisit kuolinpesän asioiden olevan usein niin hankalia?

”Varmasti suurin syy, miksi kuolinpesien pankkiasioita pidetään hankalina, johtuu ihan vain siitä, ettei niitä tule vastaan ihmisille kovin montaa kertaa. Pankin on myös pidettävä huoli siitä, ettei pankkisalaisuutta rikota. Kuolinpesän osakkaat kokevat asioiden hoitamisen raskaana hautajaisten järjestelyiden ja kaiken muun ohella. Läheisen kuoltua on niin paljon asioita hoidettavana, jolloin pienetkin asiat saattavat tuntua vaikeilta, tämän vuoksi ohjeet on oltava selkeät.” (Pankkitoimihenkilö 2016).

5.3.3 Haastattelujen tulokset ja niiden vertailu

Tässä osuudessa vertaillaan millaisia eroja pankkilakimiehen ja pankkitoimihenkilön vastauksissa on ollut. Vastaukset on purettu teemoittain erilaisiin taulukoihin. Teemoja on kuolinpesän pankkiasioden prosessi, kuolinpesän pankkiasioden hankaluudet, kuolinpesän pankkiasioinnin tuki sekä kuolinpesän pankkiasiointi asiakkaiden näkökulmasta. Vertailu on tehty taulukoiden avulla, jotta haastatteluista saadut vastaukset ja tutkimustulokset olisi selkeästi erotettavissa toisistaan.

Kuolinpesän pankkiasioden prosessin alku oli sekä pankkilakimiehelle että pankkitoimihenkilölle selkeää. Prosessin eteneminen on tietysti tapauskohtaista, mutta pääsääntöisesti molemmat ymmärtävät kuinka se sujuu ja mitä asioita on huomioitava. Kuolinpesän asiakirjat käy pankkilakimies lävitse ja tarvittaessa papereita käydään yhdessä pankkitoimihenkilön kanssa vielä erikseen läpi. Tämän lisäksi on mahdollista varmistaa asiat vielä toiselta pankkilakimieheltä tai esimieheltä. Kuolinpesän pankkiasioden kulku pyritään kertomaan asiakkaalle mahdollisimman selkeästi. Taulukosta 3. selviää, miten pankkilakimies ja pankkitoimihenkilö ovat tuloksien perusteella kertoneet kuolinpesän pankkiasioden prosessiin liittyen.

Taulukko 3. Kuolinpesän pankkiasioden prosessi.

	Pankkilakimies	Pankkitoimihenkilö
Prosessin alku	Prosessin alku on selkeää.	Prosessin alku on selkeää.
Prosessin eteneminen	Prosessin eteneminen on myös selkeää.	Prosessin etenemisen ymmärtäminen saattaa olla tilanteesta riippuen haasteellista.
Selvittely ja läpikäynti	Selkeää.	Selkeää.
Prosessi asiakkaalle	Kuolinpesän pankkiasioden hoidon prosessi saattaa jäädä osakkaille epäselväksi.	Koki etteivät kuolinpesän asioita hoitavat tiedä kuinka asiat tulevat etenemään ja milloin tiliä voidaan lopettaa.

Kuolinpesän pankkiasioden hankaluudet pankin näkökulmasta johtuvat lähinnä ohjeistuksen tarkasta noudattamisesta ja rutiinien puuttumisista.

Pankkitoimihenkilölle etenkin harvoin vastaan tulevat asiat koetaan haasteellisiksi. Pankkitoimihenkilö koki myös haasteeksi kuolinpesien erilaisuuden, ei ollut varmuutta, milloin tarvitaan mitä asiakirjoja. Pankkilakimiehelle suurimmat haasteet olivat riitaiset kuolinpesät. Pankkitoimihenkilön ja pankkilakimiehen haastattelujen vastaukset erosivat toisistaan melko paljon tässä teemassa. Tämä johtuu varmasti työn erilaisuuksista ja rutiininen puuttumisesta pankkitoimihenkilöllä. Pankkiasioiden hankaluuksien eroja voi vertailla taulukosta 4.

Taulukko 4. Kuolinpesän pankkiasioiden hankaluudet.

	Pankkilakimies	Pankkitoimihenkilö
Vaikeudet oheistuksessa	Tarkka ohjeistuksien noudattaminen haasteena	Tarkka ohjeistuksien noudattaminen haasteena
Vaikeudet asiakkaan kanssa	Ei haasteellista	Usein hankalaa kuolinpesän hoitaminen, kun ei tiedä miten tulisi reagoida.
Vaikeudet rutineissa	Käsittelee paljon kuolinpesiä, joten rutineissa ei vaikeuksia.	Käsittelee harvemmin kuolinpesiä, joten ei ole rutineja.

Kuolinpesän pankkiasioinnin tukea pankkitoimihenkilö saa pankkilakimieheltä ja esimieheltään, kun taas pankkilakimies saa tukea toiselta pankkilakimieheltä ja tilanteesta riippuen esimieheltään. Molemmat olivat yhtä mieltä, siitä että ohjeistukset ovat pankille selkeät. Pankkitoimihenkilö koki pankkilakimiehen pitämät kertaukset tärkeinä, vastauksien vertailua voi katsoa taulukosta 5.

Taulukko 5. Kuolinpesän pankkiasioinnin tuki.

	Pankkilakimies	Pankkitoimihenkilö
Selkeät ohjeistukset	Kokevat toimihenkilöille olevat ohjeet hyvinä	Koettiin selkeinä, yhteiset kertaukset todella tärkeitä ja näitä voisi järjestää useammin
Tuki ja sen saaminen	Tukea on saatavilla, mutta epävarmassa tilanteessa koki tukea olevan liian vähän. Jos olisi useampi lakimies, olisi enemmän tukea.	Tukea on saatavilla, eikä siinä koettu suurempia vaikeuksia sen saamisessa.

Pankkitoimihenkilö uskoi kuolinpesän pankkiasioinnin olevan haasteellista asiakkaiden näkökulmasta, koska kuolinpesällä on niin paljon erilaisia asiakirjoja ja tehtäviä hoidettavana. Molemmat haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että selkeät ja yksinkertaiset ohjeet ovat ehdottomia kuolinpesän asioita hoitaville. Pankkitoimihenkilö koki myös pankin vaatimien asiakirjojen toimittamisen myös haastavaksi. Taulukossa 6. on eroteltu pankkilakimiehen ja pankkitoimihenkilön vastauksien erot, jotta ne olisi selkeämmin havaittavissa.

Taulukko 6. Kuolinpesän pankkiasiointi asiakkaiden näkökulmasta.

	Pankkilakimies	Pankkitoimihenkilö
Selkeät ja yksinkertaiset ohjeet	Pankin antama ohjeistus voisi olla selkeämpi ja kuolinpesälle tarkempi kuvaus kuolinpesän prosessista.	Pankkitoimihenkilön ohjeistuksilla on suuri vaikutus, kuinka asiat ymmärretään.
Asiakirjojen toimitus	Pieniä haasteita kuolinpesän asiakirjojen toimituksessa.	Koki haasteita asiakirjojen toimituksessa, siinä suhteessa, että mitä asiakirjoja tarvitaan.

5.3.4 Reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen toistuvuutta olisi päästy tutkimaan, mikäli haastateltavia olisi ollut enemmän. Tutkimuksen toistuvuutta olisi saatu tutkittua, jos tutkimuksen laajuus olisi ollut suurempi. Tutkimuksen asetetut tavoitteet saatiin toteutettua haastattelun avulla, vaikka haastatteluja ei ollut enempää kuin kaksi. Teoria osuus tuki hyvin empiiristä osuutta ja samoja asioita ilmeni teoriaosuuden lisäksi myös empiirisessä osuudessa. Teemahaastattelu oli juuri sopiva menetelmä kerätä aineistoa tutkimukseen. Reliabiliteettia lisäsi haastattelujen auki purkamien, läpi käynti ja vastauksien vertailu. Tutkimuksen validiteetti on luotettavaa, koska haastattelutulokset peilautuvat vahvasti kuolinpesän teoriaosuuteen.

6 YHTEENVETO

Tämä opinnäytetyö käsitteli kuolinpesän pankkiasiointia erityistilanteissa, tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuolinpesän haasteita pankin näkökulmasta. Teoriaosuudella oli tarkoitus pohjustaa empiiristä osuutta selittämällä mitä kuolinpesään liittyvät asiat tarkoittavat. Haastateltavina oli kaksi pitkään toiminutta pankin työntekijää, pankkilakimies sekä pankkitoimihenkilö. Molemmilla on vuosien kokemus kuolinpesien hoitamisesta. Empiirinen osuus koottiin teemahaastatteluista saaduista vastauksista, jossa päätutkimuskysymyksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä asiat koettiin hankaliksi kuolinpesän pankkiasioissa. Kahdella lisäkysymyksellä haluttiin selvittää asiaa syvällisemmin. Näitä lisäkysymyksiä olivat:

- Mikä on haasteellisinta erityistilanteissa, kun kyse on kuolinpesän pankkiasioden hoitamisesta?
- Mistä saadaan apua kuolinpesän pankkiasioissa?

Tutkimuksessa tuli esiin, miten tärkeää on ohjeistuksien selkeys ja kertaukset, jotta asiat eivät kerkeä unohtumaan. Tutkimuksessa tuli esiin myös hankalampia kuolinpesiä hoidettaessa tuen ja avun tarve. Tutkimuksen tuloksista voitiin myös päätellä, että kaikkien osapuolien kannalta olisi helpointa, jos sama henkilö hoitaisi kuolinpesän asiat alusta loppuun. Molemmat haastateltavat kokivat tarvitsevansa usein neuvoja kuolinpesien menettelyissä. Tutkimuksessa korostui pankkilakimiehen ja pankkitoimihenkilön pitkä kokemus. Mikäli haastatteluun olisi osallistunut esimerkiksi pankkitoimihenkilö, jolla olisi ollut lyhyempi kokemus, olisi se näkynyt varmasti tutkimustuloksissa. Mikäli haastateltavia olisi ollut enemmän, olisi vastauksia voitu vertailla keskenään niin, että kokeneempien ja kokemattomien vastaukset olisi taulukoitu. Tämän lisäksi haastatteluun olisi saatu lisää näkökulmaa, mikäli tutkimuksessa olisi haastateltu vielä kuolinpesän osakasta. Tämä jätettiin kuitenkin pois, koska oli tarkoituksena käsitellä asiaa lähinnä pankin näkökulmasta. Tutkimuksessa oli olennaista toimia ennakkoluulottomasti ja puolueettomasti, eli objektiivisesti. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää pankissa toimihenkilöiden ja pankkilakimiesten välisissä yhteistöissä.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla esimerkiksi opas kuolinpesän erikoistilanteissa asiakkaan näkökulmasta. Asiakkaan näkökulmasta kirjoitettuja tutkimuksia ei juuri ole, ja niille on varmasti kysyntää, koska kuolinpesän pankkiasiat koetaan usein haastavina. Lisäksi pankin näkökulmasta voisi tutkia miten hyvin toimihenkilöt, jotka käsittelevät kuolinpesiä ovat tietoisia miten kuolinpesän osakasta kannattaisi ohjeistaa toimimaan, kokevatko toimihenkilöt tarvitsevansa lisää koulutusta tai tukea asioiden hoitamiseksi.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen jäämistöoikeus I. Perintöoikeus. 5., uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuus-oikeus. Helsinki: Talentum.

Kangas, U. 2012. Perhe- ja perintö oikeuden alkeet. 2 uudistettu painos. Helsinki: Oikeustieteellinen tiedekunta.

Kangas, U. 2013. Perhe- ja jäämistöoikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Koponen, J. 2010. Kuolinpesän osakkaan opas. 9. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Koponen, J. 2012. Kuolinpesän osakkaan opas. 10. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Koponen, J. 2013. Kuolinpesän osakkaan opas. 11. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Kvale, S. 1996. *InterViews – An introduction to qualitative research interviewing*. New York: Sage publications.

Lindholm, T. 2014. Perintöverokirja. 14. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Norri, M. 2009. Johdatus siviilioikeuteen. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Norri, M. 2010. Perintö ja testamentti: käytännön käsikirja. Helsinki: Talentum.

Puronen, P. 2013. Näin teen perunkirjan. 5. uudistettu painos. Helsinki: Talentum.

Puronen, P. 2015. Perintö- ja lahjaverotus. 11. uudistettu painos. Helsinki: Talentum pro.

Välimäki, P. 2008. Holhustoimen pääpiirteet. Helsinki: WSOYpro.

Sähköiset lähteet

Andoms. 2015. Pesänselvitys. [Viitattu 12.06.2016]. Saatavissa: <http://andoms.fi/fi/lakiasiat-yksityisille/pesaenselvitys>.

DanskeBank. 2016. Kuolinpesän pankkiasiat – Ohjeita pesän asioita hoitavalle. [Viitattu 19.6.2016]. Saatavissa: <https://www.danskebank.fi/PDF/fi/Henkiloasiakkaat/Kuolinpesät/Kuolinpesaopas.pdf>.

Finanssiala. 2009. Finanssialan keskusliitto. Pankkialaisuusohjeet. [Viitattu 28.8.2016]. Saatavissa: <http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Pankkialaisuusohjeet.pdf>.

Finanssivalvonta. 2015. Kuolinpesän asioiden hoito. [Viitattu 22.05.2016]. Saatavissa: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Finanssiasiakas/Asiointi/Kuolinpesa/Pages/Default.aspx>.

FINE. 2016. Pankki- ja vakuutusasiat kuolinpesässä – Ohjeita kuolinpesän osakkaille. [Viitattu: 26.6.2016.] Saatavissa: <https://www.fine.fi/ajankohtaista/uutinen/pankki-ja-vakuutusasiat-kuolinpesassa-ohjeita-kuolinpesan-osakkaille-2013.html>.

Handelsbanken. 2015. Handelsbanken – Kuolinpesän pankkiasiat. [Viitattu 19.06.2016]. Saatavissa: [http://www.handelsbanken.fi/shb/inet/icentfi.nsf/vlookuppics/10_tilit__kortit__ja_maksut_kuolinpesan_ohje/\\$file/kuolinpesa_ohje.pdf](http://www.handelsbanken.fi/shb/inet/icentfi.nsf/vlookuppics/10_tilit__kortit__ja_maksut_kuolinpesan_ohje/$file/kuolinpesa_ohje.pdf).

KvaliMOT. 2016. A. Teemahaastattelu. [Viitattu 30.8.2016.]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html.

KvaliMOT. 2016. B. Teemoittelu. [Viitattu: 29.8.2016]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Laki 1.4.1999/442. Holhoustoimi. Finlex. [Viitattu 26.6.2016]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990442?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=omaisuusluettelo>

Laki24. 2016. A. Hätätilatestamentti. [Viitattu 28.8.2016]. Saatavissa: <http://www.laki24.fi/pepe-testamentti-hatatilestamentti/>.

Laki24. 2016. B. Perunkirjoitus. [Viitattu 28.8.2016]. Saatavissa: <http://www.laki24.fi/pepe-perunkirjoitus-varatvelat/>.

Laki perintökaaresta 40/1965. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040>.

Lakivälitys. 2016. Ositus. [Viitattu 10.9.2016]. Saatavissa: <https://www.lakivalitys.fi/ositus>

Maistraatti. 2016. A. Alaikäisen lapsen omaisuuden hoitaminen – Vanhemman tehtävät lapsensa edunvalvojana. [Viitattu 26.6.2016]. Saatavissa:

<http://www.maistraatti.fi/Documents/Holhoustoimi/Alaikaisen%20lapsen%20omaisuuden%20hoitaminen.pdf?epslanguage=fi>.

Maistraatti. 2016. B. Edunvalvonnan tarve ja sen järjestäminen. [Viitattu: 26.6.2016]. Saatavissa:

<http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/holhoustoimi/Edunvalvonnan-tarve-ja-sen-jarjestaminen/>.

Maistraatti. 2016. C. Perukirjan osakastietojen vahvistaminen. [Viitattu 3.7.2016]. Saatavissa:

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/perukirjan_osakastietojen_vahvistaminen/.

Minilex. 2016. Hätätilatestamentti ei vaadi muutosäännösten täyttymistä. [Viitattu 28.8.2016.]. Saatavissa: [http://www.minilex.fi/a/hatatilestamentti-ei-vaadi-muutosäännösten-täyttymistä](http://www.minilex.fi/a/hatatilestamentti-ei-vaadi-muutosaennosten-tyyttymista).

Osuuspankki. 2012. Yksi pankkitili – monta käyttäjää? (Viitattu: 19.6.2016]. Saatavissa: <https://www.op.fi/op?cid=151608414&srcpl=4>.

Opuslex. 2012. A. Hätätilatestamentti. [Viitattu 28.8.2016]. Saatavissa: <http://opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/hatatilestamentti/>.

Opuslex. 2012. B. Kuolinpesän hallinto. [Viitattu 27.06.2016]. Saatavissa: http://opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/kuolinpesan-hallinto/?ccm_paging_p_b1136=80.

Opuslex. 2015. A. Mikä on erityistestamentti eli legaatti ja kuinka se täytetään. [Viitattu 27.06.2016]. Saatavissa: <http://opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/mika-erityistestamentti-eli-legaatti-ja-kuinka-se-tyytetaan/>

Opuslex. 2015. B. Mikä on yleistestamentti. [Viitattu 27.06.2016]. Saatavissa: <http://opuslex.fi/artikkelit/perhe-ja-perinto/testamentti/>.

Suomen lakiopas. 2015. Perimysjärjestys. [Viitattu 19.06.2016]. Saatavissa: <http://www.lakiopas.com/lakitietoa/perimysjarjestys/>

Suomen lakiopas. 2016. Testamentti. [Viitattu 12.6.2016]. Saatavissa: <http://www.lakiopas.com/lakitietoa/testamentti>.

Valtiokonttori. 2014. Perittävä ei ole tehnyt testamenttia. [Viitattu 27.06.2016]. Saatavissa: http://www.valtiokonttori.fi/fi-fi/Kansalaisille_ja_yhteisöille/Perillisilta_kuolleiden_jaamistot/Perittava_ei_ole_tehnyt_testamenttia.

Verohallinto. 2016. Perintö. [Viitattu 19.06.2016]. Saatavissa: <https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto>

Veronmaksajain keskusliitto. Perintövero 2014. [Viitattu 19.06.2016]. Saatavissa: <https://www.veronmaksajat.fi/Perinto-ja-lahja/Perintovero/>.

Virsta. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. 2016. A. [Viitattu 24.08.2016]. Saatavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>.

Virsta. Teemahaastattelu. 2016. B. [Viitattu 14.8.2016]. Saatavissa: <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03>.

Suulliset lähteet

Pankkilakimies. 2016. Yritys X. Haastattelu 12.8.2016.

Pankkitoimihenkilö. 2016. Yritys X. Haastattelu 12.8.2

LIITTEET

Liite 1. Testamentti

TESTAMENTTI

Viimeisenä tahtonani määrään, että kaikki omaisuuteni on mentävä lapsenlapselleni siten kuin laki perimysjärjestyksestä säättää.

Lahdessa 4. heinäkuuta 2016

Tiina Testamentintekijä

Autonkorjaaja, Lahti

Tämän testamentin tekijä Tiina Testamentintekijä, jonka henkilöllisyyden tunnemme, on tehnyt tämän testamentin riittävällä ymmärryksellä ja omasta vapaasta tahdostaan. Testamentintekijä on selittänyt meille, että testamentti sisältää hänen viimeisen tahtonsa ja hän on meidän ollessa yhtä aikaa läsnä omakätisesti sen allekirjoittanut.

Lahdessa 4. heinäkuuta 2016

Tauno Todistaja
Putkimies, Lahti

Taina Todistaja
Sairaanhoidtaja, Lahti

Liite 2. Teemahaastattelurunko pankkilakimiehelle

1. Miten kuolinpesän pankkiasioiden hoitamisen prosessi lähtee käyntiin?
2. Kuka selvittää ja käy lävitse onko tarvittavat asiakirjat toimitettu pankkiin ja minkälaisia papereita tarvitaan?
3. Mistä saat neuvoja kuolinpesän asioiden hoitamiseen, mikäli tulee vastaan hankalia tapauksia?
4. Millaisia asioita on otettava huomioon lain näkökulmasta, mikäli kyseessä on erikoisempi kuolinpesä?
5. Millaiset asiat koetaan vaikeimmiksi kuolinpesän osakkaiden näkökulmasta, kun kuolinpesän pankkiasioita hoidetaan?
6. Mitkä asiat koet itse haastavimmiksi kuolinpesissä?
7. Miksi luulisit kuolinpesän asioiden olevan usein niin hankalia?
8. Millainen ohjeistus pankkitoimihenkilöille on annettu kuolinpesän asioiden hoitamisesta?

Liite 3. Teemahaastattelurunko pankkitoimihenkilölle

1. Onko sinulle selvää, miten kuolinpesän asiat lähtevät etene-
mään?
2. Tiedätkö mistä saat apuja kuolinpesään liittyvissä asioissa,
mikäli et itse osaa niihin vastata?
3. Kuinka kuolinpesän osakasta ohjeistetaan toimimaan, kun
hän tulee ilmoittamaan kuolemasta pankkiin?
4. Kuka selvittää ja käy lävitse onko tarvittavat asiakirjat toimi-
tettu pankkiin ja minkälaisia papereita tarvitaan?
5. Millaisia asioita on huomioitava pankin näkökulmasta kun
kuolinpesän asioita hoidetaan?
6. Millaiset asiat koetaan vaikeimmiksi kuolinpesän osakkaiden
näkökulmasta, kun kuolinpesän pankkiasioita hoidetaan?
7. Koetko saaneesi riittävästi opastusta kuolinpesän asioista?
8. Miksi luulisit kuolinpesän asioiden olevan usein niin hanka-
lia?